

**Pro Scientia Aranyérmesek
XI. Konferenciája**

Budapest, 2013

A konferencia fővédnöke:
Prof. Dr. Szendrő Péter, az OTDT elnöke

A konferencia a Nemzeti Tehetség Program támogatásával valósult meg.

Arany fokozatú támogatók:

OTP Alapkezelő Zrt.

Pannon Útépítő Kft.

Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

SZEGEDI PSZICHOLÓGIAI INTÉZET
INSTITUTE OF PSYCHOLOGY UNIVERSITY OF SZEGED

Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar Pszichológiai Intézet

Szegedi Tudományegyetem
Természettudományi és Informatikai Kar

Pro Scientia Aranyérmesek XI. Konferenciája

Szeged, 2012. november 8-10.

Előadások

Pro Scientia Aranyérmesek Társasága
Budapest

Szerkesztő:
Szóllósi László

Nyelvi lektor:
Szele Bálint

Borítóterv:
Szabó Franciska

A címlapon szereplő fotót készítette:
Szentgyörgyi Anna

ISBN 978-963-88289-2-7

Kiadja: Pro Scientia Aranyérmesek Társasága
1075 Budapest, Károly krt. 11.

Felelős kiadó: Harsányi Szabolcs Gergő

Nyomás és kötés: TAMA Solutions Kft.

Példányszám: 300

Tartalomjegyzék

A PRO SCIENTIA ARANYÉRMESÉK TÁRSASÁGÁRÓL.....	9
PRO SCIENTIA ARANYÉRMESÉK.....	10
PLENÁRIS ELŐADÁSOK.....	17
Osvay Károly	18
<i>Az ELI-ALPS, avagy az európai „Szuperlézer” projekt</i>	<i>19</i>
Szokolszky Ágnes.....	20
<i>Hogyan integrálható az elme a természettudományokba?</i>	<i>21</i>
KÖZGAZDASÁGTAN SZEKCIÓ	25
Tóbi István	26
<i>Mainstream szórakoztató tartalmak fogyasztási szokásainak változása a high-concept TV sorozatok tükrében.....</i>	<i>27</i>
Udvari Beáta	32
<i>A kelet-közép-európai EU-tagok szerepe a nemzetközi fejlesztési politikában: az Aid for Trade esete.....</i>	<i>33</i>
Laki Balázs.....	38
<i>Szerkezet és dinamika</i>	<i>39</i>
Hanczár Gergely.....	44
<i>Az innovációisten.....</i>	<i>45</i>
PSZICHOLÓGIA SZEKCIÓ	49
Harsányi Szabolcs Gergő	50
<i>A lány, aki megette testvérét – a családi történetek, elvárások hatása a személyiségre sportpszichológiai aspektusból.....</i>	<i>51</i>
Szabó Beáta.....	54
<i>Kelj fel Jancsi és társai – reziliencia a gyermekvédelmi szakellátásban.....</i>	<i>55</i>
Mayer Krisztina.....	60
<i>A kockázatkereső magatartásformák hátterének személyiséglélektani vizsgálata.....</i>	<i>61</i>
Nagygyörgy Katalin	66
<i>Motivációk az online játékok hátterében – az MOGO kérdőív bemutatása.....</i>	<i>67</i>
ÉPÍTÉSZET ÉS URBANISZTIKA SZEKCIÓ	69
Bujdosó Ildikó.....	70
<i>Ember nélküli építészet.....</i>	<i>71</i>
Kóródy Anna	76
<i>Az imitáció kortárs eszközei – Analogikus megoldások a spanyol műemlékvédelemben.....</i>	<i>77</i>
Vukosavljev Zorán.....	82
<i>Egyén a minimalista közösségi térben – Kortárs spanyol templomépítészet.....</i>	<i>83</i>

Szendrei Zsolt	88
„Jó-helyek” a nagyvárosban – Funkcionális diverzitás kérdése	89
FIZIKA, INFORMATIKA SZEKCIÓ	93
Bakó Tamás Béla	94
Régi filmek hangjánál fellépő Donner-torzítás számítógépes szimulációja.....	95
Hagymási Imre	100
Szupravezető-grafén alapú nanostruktúrák vizsgálata	101
Mucsi László	106
Városi felszínek és területhasználat elemzése távérzékeléses módszerekkel	107
Zsiros László Róbert	108
Ne csináld meg otthon?.....	109
KÉMIA ÉS BIOLÓGIA SZEKCIÓ	111
Szöllősi Dániel	112
Az elektronikus nyelv.....	113
Timári István	118
Heparin-analóg pentaszacharidok szerkezete és antitrombin III fehérjével való kölcsönhatása: NMR vizsgálatok és elméleti számítások.....	119
Bugyik Edina	124
Kísérletes agymetasztázisok érződésének vizsgálata.....	125
Nagyószai Péter	126
A toll-like receptorok szerepe az agyi endotélsejtek patológiás működésében	127
HON- ÉS POLGÁRI VÉDELEM, SPORTTUDOMÁNY SZEKCIÓ	129
Kolossa Sándor nyá. alez.	130
Katonai antropológia? – A kulturális antropológia lehetőségei a nemzetközi katonai műveletek támogatásában.....	131
Schmidt Petra	138
Az éghajlatváltozás időjárás-extremitást növelő szerepe, avagy miért gyarapodnak az ár- belvizes, illetve aszályos jelenségek hazánkban?.....	139
Tóthné Kälbli Katalin	144
Fogyatékos emberek olimpiái	145
KÉMIA SZEKCIÓ	151
Jedlovsky-Hajdú Angéla	152
Mesterséges mátrixok és nanorészecskék orvosi biológiai felhasználásra	153
Nagy Péter	156
Szinkronizáció mint univerzális jelenség összetett rendszerekben	157
Jurecska Laura	158
AZ Élőgépes szennyvíztisztítás hatékonyságának növelése mesterséges hordozók alkalmazásával.....	159

JOGTUDOMÁNY I. (MAGÁNJOG) SZEKCIÓ	161
Csöndes Mónika	162
<i>Az új Polgári Törvénykönyvről.....</i>	<i>163</i>
Dömötörfy Borbála Tünde	168
<i>Szellemi alkotásokhoz fűződő jogokkal kapcsolatos stratégiák és versenyjog a gyógyszeriparban</i>	<i>169</i>
Auer Ádám.....	170
<i>Miért és hogyan? – A felelős társaságirányítás Magyarországon</i>	<i>171</i>
MŰVÉSZET ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNET SZEKCIÓ	177
Szabó Franciska.....	178
<i>Kortárs magyar cím nélküli műalkotások interpretációs lehetőségei.....</i>	<i>179</i>
Gér András László	184
<i>Az iszlám előtti Arábia kulturális öröksége.....</i>	<i>185</i>
Mecsi Beatrix	190
<i>Iszákos szerzetes vagy halhatatlan segítő? A „magányos szent” nyomában: Pindola- ábrázolások Japánban és Dél-Koreában.....</i>	<i>191</i>
MENEDZSMENT ÉS MARKETING SZEKCIÓ.....	197
Kása Richárd	198
<i>A folyamat-benchmarking eszközeinek és módszereinek fejlődése, fejlesztési igények meghatározása.....</i>	<i>199</i>
Bakonyi Zoltán	202
<i>Demokratikus vezetés a stratégiaalkotás és innováció szolgálatában.....</i>	<i>203</i>
Szóllósi László.....	206
<i>A boldogságnak ára van, avagy állatjólét és fenntarthatóság az étkezési tojástermelésben</i>	<i>207</i>
PÉNZÜGY SZEKCIÓ.....	213
Pandurics Anett.....	214
<i>A „bankadó” hatásának elemzése a biztosítási szektorra</i>	<i>215</i>
Radnai Márton	220
<i>Grafikus processzorok a tudományok szolgálatában</i>	<i>221</i>
Homolya Dániel	226
<i>„Ne tudja a bal kezed, hogy mit tesz a jobb”: A perselypénz statisztikai jellemzői két egyházköztség példáján</i>	<i>227</i>
Személyi László.....	232
<i>AdFit – Egy média startup Magyarországon.....</i>	<i>233</i>
TÖRTÉNELEM ÉS NYELVÉSZET SZEKCIÓ.....	235
Csíky Balázs	236
<i>A szélsőjobboldal és a katolikus egyház viszonya az 1930-as években Magyarországon</i>	<i>237</i>

Glässer Norbert	244
<i>Dinasztikus és nemzeti kultuszok a magyar nyelvű budapesti orthodox zsidó sajtóban (1892-1944)</i>	
	245
Mihálykó Ágnes	250
<i>A Tangentopoli-botrány: korrupció és hálózatok</i>	
	251
Gonda Zsuzsa	256
<i>A digitális szövegen végrehajtott cselekvési modellek</i>	
	257
IRODALOM SZEKCIÓ	259
Kádár Anett Julianna	260
<i>Liszt Ferenc és az Isteni Szinjáték</i>	
	261
Adorjáni Zsolt	266
<i>Egy kommentáríró műhelyéből – Költői szófejtések Pindaros hatodik olympiai ódájában</i>	
	267
Ormai Eszter	272
<i>A gótikus és a detektívtörténet – Edgar Allan Poe és Nathaniel Hawthorne rövidprózája a 19. századi Amerikában</i>	
	273
Zsámbékiné Domsa Zsófia	278
<i>Nordic noir, avagy a skandináv krimi fénykora</i>	
	279
JOGTUDOMÁNY II. SZEKCIÓ	285
Váradi Ágnes	286
<i>A jogérvényesítés elősegítésének elve, az „access to justice mozgalom”</i>	
	287
Nagy Noémi	288
<i>Területi autonómiával rendelkező kisebbségek Spanyolországban – nyelvi jogi kitekintés</i>	
	289
Árva Zsuzsanna	294
<i>A közigazgatás quasi bíraskodási tevékenységének változásai</i>	
	295

TERÜLETI AUTONÓMIÁVAL RENDELKEZŐ KISEBBSÉGEK SPANYOLORSZÁGBAN – NYELVI JOGI KITEKINTÉS¹

BEVEZETÉS

Egy kisebbségi népcsoport számára az állam keretein belül elérhető legmagasabb jogi státus az autonómia (beleértve a szövetségi államok tagállamait is), amely egy adott területhez vagy a kisebbség egyes tagjaihoz kapcsolódhat (területi vs. személyi autonómia). Területi autonómiát rendszerint akkor biztosítanak az államok, ha az országos viszonylatban kisebbségben lévő csoport területi (regionális, helyi stb.) szinten többséget alkot.² Az autonómia mint a kulturális és politikai ügyekben való önrendelkezés lényegi elemét alkotja az illető területen használatos nyelvek státuszáról és használatáról való döntés, hiszen a kisebbségi identitás egyik legmeghatározóbb tényezője a saját nyelv.

Spanyolország az Európai Unió azon hét tagállama közé tartozik, amelyek területi autonómiát biztosítanak egyes őshonos kisebbségi csoportjaiknak.³ Az ország tizenhét régióra tagolódik, amelyek mindegyike területi autonómiával rendelkezik. Az autonóm jogállás tartalmi elemei, valamint az őshonos nyelvi kisebbségeknek otthont adó két- vagy többnyelvű közösségek esetében az autonóm hatáskörben megvalósuló nyelvi jogi szabályozások ugyanakkor a spanyol alkotmány sajátos megoldása következtében meglehetősen változatos mutatókat mutatnak. Jelen tanulmány a hasonlóságokra és a különbségekre kíván rávilágítani, miközben röviden ismerteti Spanyolország és a hat, társhivatalos nyelvvel rendelkező autonóm közösség nyelvi jogi szabályozását.

NYELVI KISEBBSÉGEK VS. SPANYOL ÁLLAM

Az a tény, hogy a spanyol világnyelv, a köztudatban igen gyakran elhomályosítja az országban ténylegesen tapasztalható nyelvi sokféleséget. A központi államhatalom részéről a mai napig megfigyelhetők törekvések az egynyelvű Spanyolország hamis képének fenntartására,⁴ holott a lakosság egynegyedének nem a kasztíliai spanyol az anyanyelve.⁵ A legjelentősebb kisebbségi nyelvek közé a katalán (11 200 000 beszélő), a galíciai/gallego (3 170 000 beszélő) és a baszk (580 000 beszélő) tartozik.⁶ A Spanyolországban beszélt nyelvek mindegyike az újlatin nyelvcsaládba tartozik, a baszkot kivéve, melynek eredetéről a mai napig folynak a találgatások.

Hosszú történelme során az Ibériai-félszigeten népek sokasága telepedett le – ibérek, kelták, görögök, föníciaiak, rómaiak, vizigótok, mórok –, amelyek keveredéséből Spanyolország modern nemzetei kialakultak, és az egységes spanyol állam létrejöttéig kisebb-nagyobb önálló királyságokat, laza dinasztikus szövetségeket alkottak. A mai Katalónia például a 8. században frank határőrvidék volt, majd a 9. század közepén függetlenedett Barcelonai Grófság (a későbbi Katalán Hercegség) a 12. század elején egyesült az Aragón Királysággal. Az Aragón Korona a 13. században mediterrán nagyhatalommá vált, a Baleár-szigeteken és Valencián kívül Szicíliát és Szardíniát is meghódította. A tágabb értelemben vett Baszkföld több provinciára tagolódott, ezek egy része már a 12. században a Kasztíliai Királyság része volt. A 9. században baszkok által alapított Pamplonai Királyság 1076-ban Aragónia befolyása alá került, majd 1134-ben Navarrai Királyság néven függetlenedett. A mai Galicia területe egy időben az Asztúriai, később a Leóni

¹ Jelen tanulmány a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete és a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája támogatásával készült.

² Autonómia modellek – Elmélet és gyakorlat az Európai Unióban. *Önkormányzati Szemle*, 2012/1. 46-62. o.

³ A maradék hat tagállam Belgium, Dánia, az Egyesült Királyság, Finnország, Franciaország és Olaszország. Bogárn Zoltán: *Kisebbségi autonómiák és a kisebbségek érdekeit szolgáló regionális autonómiák az Európai Unió tagállamaiban*. RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, Kolozsvár, 2007. 5., 27. o.

⁴ Burguño, Jesús: El mapa escondido: Las lenguas de España. *Boletín de la A.G.E.*, 2002/34. 172. o.

⁵ Solsten, Eric és Meditz, Sandra W. (szerk.): *Spain: A Country Study*. Area Handbook Series. Washington, Library of Congress, 1990. 87. o.

⁶ www.ethnologue.com, A regionális szinten végzett nyelvi felmérések adatait lásd alább.

Királysághoz tartozott, majd a 13. század elejére Kasztília fennhatósága alá került. 1469-ben I. Kasztíliai Izabella és II. Aragóniai Ferdinánd házasságkötése révén létrejött a Spanyol Királyság, amely a mórok kiűzése (1492) után az egész Ibériai-félszigetre kiterjesztette uralmát (Portugália kivételével, amely már 1128-ban kivált Galiciából).

Az ibér térség nyelvi sokfélesége még ezek után is jó ideig érintetlen maradt, ugyanis a spanyol monarchia inkább a katolikus restaurációval és a külső hódítással volt elfoglalva, mintsem belső területeinek nyelvi és kulturális egységesítésével.⁷ A helyzet az abszolutizmus kiépülésével, majd az amerikai gyarmatok elvesztésével változott meg radikálisan: ettől kezdve a kasztíliai nyelv hegemoniáját hirdető állami centralizációs politika egyre inkább ellentétbe került a térség többi nyelvvel és nemzetiségével. Az V. Fülöp nevéhez fűződő *Nueva Planta* (Új Terv) (1707-1716) megszüntette a régi kisállamok politikai autonómiáját (a *fueros*), a régiókat tartományokká szervezte át, és a kasztíliai tette hivatalos nyelvvé.⁸ A regionális nyelvek hanyatlásához nagyban hozzájárult a kasztíliai nyelv kizárólagossá tétele az oktatásban, amelyről először 1768-ban rendelkezett királyi kiváltságlevél.⁹ A kasztíliai 1778-ban lett az igazságszolgáltatás nyelve, amely egyúttal a latin használatának is véget vetett.¹⁰ A központi állam és a nemzetiségek nacionalizmusainak szembenállása a 19-20. században alkotmányos instabilitáshoz, államcsínyekhez, forradalmakhoz és véres polgárháborúhoz vezetett.¹¹

Az első spanyol alkotmány, amely egy nem unitárius állam képét tükrözte,¹² a második Spanyol Köztársaság idejéből, 1931-ből származik, és 1939-ig volt hatályban. Az alkotmány kimondta, hogy a Köztársaság hivatalos nyelve a kasztíliai, amelyet minden spanyolnak kötelessége ismerni és jogában áll használni. Garanciális szabályként rögzítette, hogy azon jogok, amelyeket az állam törvényei a tartományok vagy régiók nyelvei tekintetében ismernek el, nem szenvedhetnek csorbát, az ezen speciális jogszabályokban foglaltakon kívül viszont senkit sem lehet egy regionális nyelv ismeretére vagy használatára kötelezni.¹³

A Franco-rezsim (1936-1975) a centralizált nemzetállam felfogásának megfelelően asszimilációs politikát folytatott; a nemzeti kisebbségek létét nem ismerte el, a regionális politikai intézményeket felszámolta. Az állam által egyedül elfogadott nyelv a kasztíliai lett, és a kisebbségi nyelvek használatát nemcsak a közigazgatás, az oktatás és a kultúra területén, de a magánéletben is tiltották és válogatott eszközökkel üldözték.¹⁴

AZ 1978-AS SPANYOL ALKOTMÁNY

A demokratizálódási folyamat Spanyolországban az 1978-as alkotmány elfogadását követően kezdődött meg, amely a *nyelvi kisebbségek ügyét a közigazgatás területi beosztásához*, valamint *hatásköri decentralizációjához kötötte*.¹⁵ A spanyol „Estado de las Autonomías” egyfajta kompromisszumnak tekinthető az unitárius állam és a föderáció között. A politikai hatalom a központi állam és tizenhét, *különböző* mértékű öngazgatási jogokkal bíró autonóm közösség (régió) között

⁷ Trenz, Hans-Jörg: Reconciling Diversity and Unity: Language Minorities and European Integration. *Ethnicities*, 2007/7. 168-169. o.

⁸ Domonkos Endre: *Nemzetközi autonómia-modellek és kisebbségi kérdés: A katalán regionális autonómia és tapasztalatai*. PhD-értekezés. Budapest, 2010. 56-57. o. Baszkföld politikai autonómiáját 1876-ban törölték el.

⁹ Milián i Massana, Antoni: Los derechos lingüísticos en la enseñanza, de acuerdo con la constitución. *Revista Española de Derecho Constitucional*, 1983/7. 358. o.

¹⁰ Real cédula de 23 de Junio de 1778: „Derogación de la práctica de motivar las sentencias, y extenderlas en latin en los Tribunales.” In: *Novísima Recopilación de las Leyes de España. Tomo V. Libros X.XI. y XII.* 215. o.

¹¹ Ehrlich, Charles E.: Ethno-cultural Minorities and Federal Constitutionalism: Is Spain Instructive? *Illinois University Law Journal*, 1999-2000/24. 302-303. o.

¹² A rövid életű első Köztársaság (1873-1874) idején keletkezett alkotmánytervezet föderális államberendezkedést kívánt létrehozni, de sosem lépett hatályba.

¹³ Constitución de la República Española, 9 de diciembre de 1931, Artículo 4.

¹⁴ Lásd például a Generalísimo 1937. május 29-i körlevelét: „Se denunciará a todo aquel se infrinja lo dispuesto sobre la prohibición de hablar idiomas y dialectos diferentes del castellano”. Közli: Abellán, Manuel L.: *Censura y literaturas peninsulares*. Amsterdam, Rodopi, 1987, 90-91. o.

¹⁵ Szajbély Katalin: Kisebbségi kérdés Spanyolországban. *Kisebbségkutatás*, 2003/4. 695-705. o. at 695. o.

oszlik meg, de – a hagyományos értelemben vett szuverenitás iránti aspirációk elkerülése végett – nyomatékos hangsúly helyeződik „a Spanyol Nemzet felbonthatatlan egységére”, amely „minden spanyol közös és oszthatatlan hazája”¹⁶. A spanyol államberendezkedés abban is különbözik egy szövetségi államtól, hogy az alkotmány nem sorolja fel az egyes autonóm közösségeket, ehelyett bizonyos feltételek teljesülése esetén lehetőséget ad az önszerveződésre. Autonómiájuk tartalmát az egyes közösségek az alkotmány keretei között saját maguk állapítják meg (az autonóm közösség saját nyelvének tanítása az alkotmány 148. cikkének megfelelően például kifejezetten autonóm hatáskörbe tartozhat).

Az alkotmány 3. cikkének értelmében Spanyolország nyelvi sokszínűsége a kulturális örökség részeként speciális védelmet élvez. *Az állam hivatalos nyelve a kasztíliai, amelyet minden spanyolnak kötelessége ismerni és jogában áll használni, ugyanakkor az egyes autonóm közösségek a spanyol mellett más nyelveket is hivatalos nyelvvé nyilváníthatnak.* Kritikaként említhető, hogy míg az alkotmány minden spanyol kötelességévé teszi a kasztíliai nyelv ismeretét, addig ilyen kötelezés nem áll fenn a regionális nyelvek vonatkozásában. Sőt, a Spanyol Alkotmánybíróság szerint¹⁷ az alkotmány 3. cikke kifejezetten tiltja, hogy a kasztíliai kívül bármely más nyelv ismeretére kötelezzenek valakit. Továbbá, a társhivatalos nyelvi rendszer megteremtése csupán az autonóm közösségek hatóságaira ró kötelezettségeket, a kisebbségi beszélők részére viszont nem biztosít jogokat. Így tehát azt mondhatjuk, hogy az alkotmány egy *kevert* nyelvi rezsimit hozott létre, amely teljes mértékben sem a területi, sem a személyi elvet nem követi. Előbbit azért nem, mert kizárja a területi nyelv elsőbbségét (kivéve természetesen a kizárólag spanyol nyelvű területek esetét), az utóbbit pedig azért nem, mert a többnyelvű közösségek polgárai által élvezett jogok nem érvényesíthetők az egész ország területén.¹⁸

AUTONÓM NYELVI JOGALKOTÁS

Jelenleg a tizenhét autonóm közösség közül hat rendelkezik regionális társhivatalos nyelvvel. Katalóniában társhivatalos nyelv a katalán és az okszitán/aráni,¹⁹ Valenciában a valenciai,²⁰ a Baleár-szigeteken a katalán,²¹ Galiciában a galíciai (gallego),²² Baszkföldön²³ és Navarrában²⁴ pedig a baszk (eusquera/vascuence). Egyes autonóm közösségek elismernek és védelemben részesítenek egyéb nyelveket is, anélkül, hogy társhivatalos státuszt biztosítanának számukra.

¹⁶ La Constitución Española de 1978, 2. cikk.

¹⁷ „[S]ólo del castellano se establece constitucionalmente un deber individualizado de conocimiento”. Sentencia 82/1986, de 26 de Junio, del Tribunal Constitucional (fundamento jurídico 3 y 4). „El art. 3 de la Constitución... establece un modelo de cooficialidad lingüística... conforme al cual todo residente en una Comunidad Autónoma bilingüe tiene el derecho de elegir, en sus relaciones con los poderes públicos, la lengua castellana como medio exclusivo de expresión lingüística, de tal forma que *no se le puede imponer en contra de su voluntad el uso obligatorio del idioma autonómico.*” Sentencia 337/94, de 23 de Diciembre, del Tribunal Constitucional (fallo 1) (kiemelés tölem). Miután Katalónia 2006-os autonómia-státútumának 6.2. cikke kifejezetten a katalán nyelv ismeretére kötelezi a katalán polgárokat, az Alkotmánybíróság – egy ötszáz oldalas ítéletben – finomítani kényszerült állásponjtját: „El art. 6.2 EAC sería inconstitucional y nulo en su pretensión de imponer un deber de conocimiento del catalán equivalente en su sentido al que se desprende del deber constitucional de conocimiento del castellano... [E]l precepto admite con naturalidad una interpretación distinta y conforme con la Constitución... [S]e trata... *no de un deber generalizado para todos los ciudadanos de Cataluña, sino de la imposición de un deber individual... que tiene su lugar específico y propio en el ámbito de la educación... y en el de las relaciones de sujeción especial que vinculan a la Administración catalana con sus funcionarios.*” Sentencia 31/2010, de 28 de junio, del Tribunal Constitucional (fundamento jurídico 14.b) (kiemelés tölem).

¹⁸ Milian i Massana, Antoni: i. m. 365-366. o.

¹⁹ Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, de reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña, 6. cikk.

²⁰ Ley Orgánica 5/1982, de 1 de julio, Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, 6. cikk. Valencia a mai napig külön nyelvként kezeli a valenciait, holott a szakirodalom egyöntetűen a katalán egy dialektusának tartja azt.

²¹ Ley Orgánica 1/2007, de 28 de febrero, de reforma del Estatuto de Autonomía de las Illes Balears, 4. cikk.

²² Ley Orgánica 1/1981, de 6 de abril, Estatuto de Autonomía de Galicia, 5. cikk.

²³ Ley Orgánica 3/1979, de 18 de diciembre, Estatuto de Autonomía del País Vasco, 6. cikk.

²⁴ Ley Orgánica 13/1982, de 10 de agosto, de Reintegración y Amejoramiento del Régimen Foral, 9. cikk.

Ezek közé tartozik az aragóniai és a katalán Aragóniában,²⁵ az asztúriai (bable) Asztúriában,²⁶ valamint a leóni (asztúr-leóni) és a galiciai Kasztília és Leónban.²⁷

A társhivatalos nyelvek státuszáról az autonóm közösségeknek a spanyol parlament által megerősített *autonomía-statútumai* rendelkeznek. Az egyes autonómia-statútumok nyelvi rendelkezései meglehetősen hasonlítanak egymásra: deklarálják az autonóm közösség saját nyelvének hivatalos jellegét, mindenki jogát annak ismeretére és használatára, a nyelvi alapú diszkrimináció tilalmát, valamint az intézmények kötelességévé teszik a saját nyelv hivatalos és „normális” használatának biztosítását, továbbá a saját nyelv ismeretéhez szükséges eszközökről való gondoskodást. A társhivatalos nyelvek használatának pontos szabályait az ún. *nyelvi normalizációs törvények*²⁸ tartalmazzák, de találunk nyelvi vonatkozású szabályokat számos ágazati jogszabályban is. Ezen törvények a kisebbségi nyelvek hátrányos helyzetének kiküszöbölését, és az államnyelvvél való egyenlő helyzetük megerősítését tűzik ki célul a köz- és magánzférában egyaránt. Az autonóm közösségek joga e tekintetben is hasonló, bár „aktivitásbeli” eltérések megfigyelhetők. A „legintervencionistább” jogalkotás Katalóniáé, amely még a magánmédiával szemben is támaszt nyelvi követelményeket.

Az autonóm nyelvi jogalkotás különbözősége legszemléletesebben talán az oktatás példáján keresztül érzékeltethető. Annyanban mindegyik oktatási modell megegyezik, hogy a középfokú oktatás végére mind az államnyelv, mind a közösség saját nyelve elsajátítását megkövetelik. A baszk nyelv tanulása Navarrában csak a baszkfőn zónában kötelező (ez alól felmentés adható), de az oktatás nyelve a szülő választásától függően a kasztíliai is lehet. Baszkföldön három program közül lehet választani: az A-modellben az oktatás nyelve a kasztíliai, a baszk kötelező tantárgy; a B-modellben mindkét hivatalos nyelvet használják az oktatásban; a D-modellben az oktatás nyelve a baszk, a kasztíliait csak a spanyol nyelv és irodalom tantárgy oktatása során alkalmazzák.²⁹ Ezt az ún. *nyelvi szeparációs modellt* követi Valencia is,³⁰ bár tavaly felvetődött a galiciai megoldásra való áttérés gondolata.³¹ A *nyelvi integrációs modellt* követő autonóm közösségek közül Galiciában a galiciai nyelv kötelező az oktatás minden szintjén. Az oktatási nyelv a tantárgyak egy részénél a galiciai, másik részénél a spanyol, kényszerűen a hivatalos nyelvek közötti egyensúly fenntartására.³² A Baleár-szigetek kötelező belemerítésen alapuló nyelvvoktatási rendszerét az autonóm közösség legfelsőbb bírósága – az Alkotmánybíróság két sokat idézett ítéletére (STC 337/1994 és 31/2010) hivatkozva – tavaly jogellenesnek minősítette, és a spanyolt is kötelező oktatási nyelvvé tette.³³ Itt fontos megjegyezni, hogy nyelvvoktatási rendszertől függetlenül mindegyik autonóm közösség biztosítja a jogot arra, hogy az iskola előtti oktatásban és az alapfokú oktatás alsó szintjén mindenki az anyanyelvén tanulhasson, azaz az oktatás nyelvét a szülőnek – legalábbis az oktatás legelső szintjein – jogában áll megválasztani. Egy 2008-as Baleár-szigeteki kormányrendelet ennek a lehetőségét is kizárta, és így tette kötelezővé a katalán oktatási nyelvként való használatát az oktatás minden szintjén. Hasonló megoldással próbálkozott Katalónia nem sokkal korábban,³⁴ pedig az Alkotmánybíróság

²⁵ Ley 10/2009, de 22 de diciembre, de uso, protección y promoción de las lenguas propias de Aragón.

²⁶ Ley 1/1998, de 23 de marzo, de uso y promoción del bable/asturiano.

²⁷ Ley Orgánica 4/1983, de 25 de febrero, Estatuto de Autonomía de Castilla y León, 5. cikk.

²⁸ Ley 10/1982, de 24 de noviembre, básica de normalización del uso del euskera (Baszkföld), Ley 7/1983, de 18 de abril, de normalización lingüística en Cataluña (1998-ig volt hatályban), Ley 1/1998, de 7 de enero, de Política Lingüística (Katalónia), Ley 3/1983, de 15 de junio, de normalización lingüística (Galícia), Ley 4/1983, de 23 de noviembre, de uso y enseñanza del valenciano (Valencia), Ley 3/1986, de 19 de abril, de normalización lingüística (Baleári-szigetek), Ley Foral 18/1986, de 15 de diciembre, del vascuence (Navarra).

²⁹ Ruiz Vieitez, Eduardo J.: New minorities and linguistic diversity: Some reflections from the Spanish and Basque perspectives. *JEMIE*, 2007/2. 7-8. o.

³⁰ http://www.cefe.gva.es/ocd/sedev/es/pro_edu_bil.htm

³¹ http://elpais.com/diario/2011/05/31/cvalenciana/1306869478_850215.html

³² Decreto 79/2010 para el plurilingüismo en la enseñanza no universitaria de Galicia.

³³ <http://www.vozbcn.com/2011/12/01/94713/sentencia-estatuto-immersion-baleares/>

³⁴ <http://www.vozbcn.com/2010/07/09/24912/constitucional-tumba-immersion-linguistica/>

1994-es ítélete épp az 1983-as katalán nyelvi normalizációs törvény kapcsán mondta ki, hogy a spanyol nyelvet nem lehet kizárni az oktatásból.³⁵

A nyelvi jogalkotás sikerét többek között a nyelvismeret és nyelvhasználat fokán lehet mérni. Ebből a szempontból legjobb helyzetben Katalónia, Baszkföld és Galicia vannak, bár a nyelvi felmérések különböző szempontrendszere miatt nehézkes az összehasonlítás. Egy 2008-as felmérés³⁶ szerint Katalónia lakosainak 95%-a (6 610 000 fő) megérti, 78%-a (5 330 000 fő) beszéli is a katalán nyelvet. A Baszk Statisztikai Hivatal 2006-os adatai³⁷ szerint Baszkföld lakosságának 59,5%-a tud baszkul; 775 000-en jól beszélnek a nyelvet, további 459 000-en elég jól megértik, de a beszédben nehézségeik vannak. A Galiciai Statisztikai Hivatal 2008-as adatai³⁸ szerint a lakosság 66%-a jól, további 29%-a elég jól érti a nyelvet (összesen 2 470 000 fő); 54%-uk jól, további 35%-uk pedig elég jól beszél galiciailul (összesen 2 320 000 fő). A katalánnal és a baszkkal szemben ugyanakkor a galiciait rendszeresen használók száma a korábbi évekhez képest csökkent, ami annak tudható be, hogy ezek a beszélők jórészt az idősebb korosztályból kerülnek ki.

ZÁRÓ KÖVETKEZTETÉSEK

Noha a spanyol Estado de las Autonomías-t a szakirodalom szinte egyöntetűen sikerként könyve-li el, amely kiváló példát nyújt az etnikai kérdések kezelésére egy többnemzetiségű államban,³⁹ a spanyol kisebbségpolitika a mai napig súlyos konfliktusokkal terhelt.⁴⁰ Már maga a kisebbség kifejezés használata is ellentmondásos, hiszen nem a többségi társadalom peremére szorult csoportokról, hanem Spanyolország egyenrangú nemzetiségeiről van szó; nemzeti kisebbség helyett helyénvalóbb tehát a kisebbségi nemzet, kisebbségi nyelv helyett pedig a regionális nyelv szó használata.⁴¹ Az alkotmány bizonyos pontjainak értelmezésével kapcsolatban is számos nehézség merül fel a gyakorlatban, amely elfogadásának sajátos körülményeivel, politikai kompromisszumosságával magyarázható.⁴²

Összefoglalásképpen Hans-Jörg Trentz idézve elmondható, hogy „a spanyolországi nyelvi kisebbségek története az erőszakos konfrontációtól és szembenállástól a megerősített együttműködés, a megtúrt sokféleség és az erőltetett, de még nem békés együttélés felé halad”.⁴³

³⁵ Az Alkotmánybíróság 2010-ben megerősítette ezt az álláspontját: „Siendo... que ambas lenguas [catalán y castellano] han de ser no sólo objeto de enseñanza, sino también medio de comunicación en el conjunto del proceso educativo, es constitucionalmente obligado que las dos lenguas cooficiales sean reconocidas por los poderes públicos competentes como vehiculares”. STC 31/2010, fundamento jurídico 24. (kiemelés tőlem)

³⁶ Language Policy Report 2010 of the Generalitat de Catalunya, pp. 240-244.
http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/InformePL/Arxius/IPL2010_EN.pdf

³⁷ http://www.eustat.es/elementos/ele0004700/ti_The_number_of_Basque_speakers_grows_by_118000_between_2001_and_2006/not0004712_i.html#axzzIcNbYMD03

³⁸ http://www.ige.eu/web/mostrar_actividade_estatistica.jsp?idioma=es&codigo=0206004

³⁹ Paoletti, Jorge Martínez: Rights and Duties of Minorities in a context of Post-Colonial Self-Determination: Basques and Catalans in Contemporary Spain. *Buffalo Human Rights Review*, 2009/15. 159. o.

⁴⁰ Keating, Michael: *The Minority Nations of Spain and European Integration. A new framework for autonomy?* 2000. 23. o. http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/6122/Keating_2000_MinoritynationsofSpain.pdf?sequence=3

⁴¹ Puig i Scotini, Pau: Exercising self-determination without jeopardizing the rights of others: the Catalan model. *St. Thomas Law Review*, 2001-2002/14. 397. o.

⁴² Ehrlich, Charles E.: i. m. 315. o.

⁴³ Trentz, Hans-Jörg: i.m. 168. o.